

Jongeren in Nederland over onderwijs

‘Ik leer omdat het moet, niet omdat ik het leerzaam vind’

2. ONDERWIJS

Door het toenemende lerarentekort, de almaar stijgende prestatiedruk, teveel focus op theorie en een gebrek aan persoonlijke ondersteuning balen steeds meer jongeren van school of hun studie. Ze haken af, vallen buiten de boot en dreigen voortijdig een mooie toekomst mis te lopen. Ideeën over hoe het onderwijs anders, creatiever, gelijkwaardiger en kansrijker kan, hebben ze ook. En daar profiteren alle (toekomstige) onderwijsprofessionals van.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vijf vereisten op het gebied van onderwijs:

1. Zorg voor meer en beter opgeleide docenten.
2. Verrijk het curriculum met extra praktijkaanbod.
3. Verminder de prestatiedruk.
4. Creëer gelijke onderwijskansen door niemand uit te sluiten
5. Laat jongeren meepraten over de kwaliteit van hun onderwijs.

Situatieschets

Gezocht: docenten

Goed onderwijs staat of valt met goede docenten. Met iemand die jou kent en je talenten herkent en erkent, zodat je beter leert en je optimaal ontwikkelt. Van alle jongeren in ons onderzoek heeft 79% behoefte aan meer persoonlijke begeleiding, aan iemand die de klas ‘stil krijgt’, de rust bewaakt en bewaart. En dan vooral middelbare scholieren en mbo-studenten. Vaak willen docenten wel, maar kunnen ze niet, omdat ze met te weinig zijn en dat heeft gevolgen voor de kwaliteit.

Volgens de VO-raad kwamen middelbare scholen in 2024 3.800 leraren tekort. In het mbo stond de tekortteller op 1.000 docenten. De komende tien jaar stijgt dat aantal verder. Oplossingen liggen, volgens de Onderwijsraad, in een betere onderlinge school-samenwerking, verlaging van de werkdruk en verhoging van de zijinstroom, waarbij mensen met een ander beroep zich laten omscholen tot docent.

Wat kunnen docenten beter doen?

- Jongeren in ons onderzoek hebben genoeg verbetertips voor docenten:
- meer jongerengerichte manier van uitleggen (57%);
 - beter luisteren (49%);
 - meer één-op-één aandacht en uitleg (43%);
 - veiligere en prettigere sfeer creëren (37%);
 - extra aandacht voor voorkomen van pesten (32%);
 - hulp van extra collega’s (31%);
 - meer vakinhoudelijke kennis (23%).

Zelf voor de klas?

Jongeren zijn zelf niet zo enthousiast over een baan in het onderwijs. Op de vraag of ze ooit zelf als docent aan de slag willen, antwoordt 16% ‘ja’, middelbare scholieren nog minder vaak. Interesse is er dus wel, maar jongeren vinden het beroep niet zo aantrekkelijk vanwege het relatief lage salaris, de hoge werkdruk en het gebrek aan respect van leerlingen. Als ze al les gaan geven, dan gebruiken ze liefst nieuwe onderwijsvormen die jongeren meer ruimte geven om ‘buiten de boeken om’ dingen in de praktijk te leren.

Diverser en praktischer lesaanbod

Oók goed onderwijs is meer verdieping en verbreding van het lesaanbod, met extra aandacht voor praktische zaken. Op alle onderwijsrichtingen. Ideeën zijn er genoeg. Wat te denken van een EHBO-cursus? Een workshop omgaan met geld? Of praktijklessen ‘koken en wassen?’ Op school draait het vaak om theorie en zo goed mogelijk presteren. Best wel strak en eenvormig dus. Een beetje meer praktijk kan geen kwaad, als voorbereiding op later, waar theorie en praktijk ook niet van elkaar gescheiden worden. Omdat het leuk is en omdat dit bij meer jongeren past.

Alternatieve lesideeën

Wat jongeren graag ook zouden willen leren op school:

- belastingen, zorg- en andere verzekeringen (59%);
- mentale gezondheid (49%);
- werking van de maatschappij via burgerschap- of maatschappijvakken (44%);
- soft skills, zoals samenwerken, communiceren en timemanagement (37%);
- fysieke gezondheid en hoe je je lichaam gezond houdt (36%);
- seksuele voorlichting (21%).

‘Met goede docenten valt veel winst te behalen’

Van prestatiedruk naar prestatierust

84% van de jongeren in ons onderzoek ervaart prestatiedruk. Van deze groep ervaart 56% (heel) veel prestatiedruk. Dat geldt voor meer dan de helft van de vrouwen (55%), maar ook voor 40% van de mannen. Qua opleidingsrichting pleiten met name universiteitsstudenten en (oud) vwo'ers voor minder (prestatie)druk. Door onderlinge competitie, het bindend studieadvies en vroege selectie vallen hbo- en wo-studenten vaker uit, staat in een onderzoek van het Trimbos instituut en ECIO (2023). Ook daalt de instroom van het aantal hbo-studenten, mogelijk door het idee dat je het beste ‘zo hoog mogelijk’ kan doen als het op het onderwijs aankomt (NRC, 2023). Naar de universiteit, dus.

Door de toenemende prestatiedruk zijn jongeren minder met elkaar verbonden, eenzamer en kwetsbaarder. Dit valt de Onderwijsinspectie op, bijvoorbeeld in de stijging van het aantal pest- en geweldsincidenten (2025). Oplossingen zijn er ook. Zo nam een middelbare school in Zeist (2025) de proef op de som door ouders de toegang tot het schoolplatform met de cijfers en andere leerinformatie van hun kind te ontfemen. Om zo (met succes!) de druk bij leerlingen te verlagen. Jongeren in ons onderzoek zien kansen om prestatiedruk te verminderen in het anders toetsen en beoordelen, kortere lesdagen en meer (les)ruimte voor mentale gezondheid en sociale-emotionele vaardigheden. Onderzoek van Motivaction (2019) heeft daarbij zien dat studenten met hogere studieschulden (voor de herinvoering van de basisbeurs) meer prestatiedruk ervaren.

‘Skip de toetsen, laat jongeren meer op een natuurlijke manier leren’

Meer maatwerk, meer kansen

Door gebrek aan begeleiding en te hoge werk- en prestatiedruk ervaren jongeren stress. Ze lopen achter in de klas, vallen soms uit of blijven thuis. Omdat (deze) jongeren niet tot hun recht komen, nemen hun kansen op goed onderwijs af. Jongeren geven aan zich meer betrokken te voelen en met plezier te leren, als onderwijs beter aansluit bij hun leertemporing, en interesses. Wat weer een positief effect heeft op hun vervolgstudie en werkende leven. Uit onderzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2025) blijkt dat jaarlijks bijna 30.000 jongeren (vooral mbo'ers) zonder startkwalificatie van school gaan. Vaak door psychische of financiële problemen of een verkeerde studiekeuze. Ook steken sommige jongeren, zonder diploma, meer uren in hun bijbaan. Dit maakt uitvallers kwetsbaar (de Volkskrant, 2025). Ze verdienen minder, hebben meestal een flexibel contract en zijn vaker werkloos. Deze groep is sinds 2021 met 27% gegroeid.

Staat van het Onderwijs

Dat het lastig is om onderwijs op jongeren af te stemmen, lezen we ook in de jaarlijks gepresenteerde Staat van het Onderwijs van de Inspectie van het Onderwijs (2025). Steeds meer leerlingen hebben extra ondersteuning nodig, maar scholen weten vaak niet precies hoe het zit met de kwaliteit en of hulp wel helpt. Kinderen presteren daarom onder hun niveau, omdat ze niet het onderwijs krijgen dat ze nodig hebben. Hetzelfde gebeurt in het voortgezet onderwijs. Bijna de helft van de scholen lukt het niet om onderwijs af te stemmen op de leerlingbehoefte.

Zorgen dat het past

Kansen(on)gelijkheid linkt ook aan passend onderwijs; ondersteuning op de eigen of een andere school. Dat onderwijs niet altijd past, blijkt uit cijfers van Balans (2024). De Landelijke Oudervereniging telde in 2024 70.000 thuiszittende leerlingen, vaak met autisme of hoogbegaafdheid. In totaal kregen maar liefst 280.000 kinderen/jongeren niet het

juiste aanbod voorgeschoteld. Jongeren voelen zich bovendien buitengesloten of gediscrimineerd, op basis van hun geslacht of achtergrond. Van de jongeren in ons onderzoek past 5% niet binnen het reguliere onderwijs, door te weinig prikkels of een taalachterstand. Dat is jammer, want onze maatschappij heeft ook hun talent keihard nodig.

‘De plek waar je geboren bent mag geen invloed hebben op je toekomst’

Forse bezuinigingen

De laatste jaren ontkomt (ook) de onderwijssector niet aan forse bezuinigingen, waarvan sommige een regelrechte aanslag vormen op de kwaliteit en toegankelijkheid van het onderwijs. Ook dreigen scholieren en studenten door afschaffing van het leenstelsel en de invoering van de langstudeerboete fors in te moeten leveren op hun vaak al kleine budget. Dit soort bezuinigingen lijken niet bedoeld om de inhoud van het onderwijs te verbeteren, maar om uitgaven in andere sectoren te dekken. De jongeren uit de regiegroep vinden het belangrijk dat de regering blijft investeren, of in elk geval niet (verder) bezuinigt op het onderwijs.

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Zorg voor meer en beter opgeleide docenten

Investeren in het werven, behouden en ondersteunen van kwalitatief hoogwaardige docenten. Dat is wat jongeren willen. Ook voor hun eigen ontwikkeling.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

1.1: Los het docententekort op door kwalitatief hoogwaardige docenten te werven, behouden en ondersteunen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Ontwikkel meer docentstages om de interesse voor het beroep aan te wakkeren. Lanceer een platform of kennisbank met een overzicht van docent-stageplaatsen.
- Maak extra geld vrij voor meer docenten, dus voor kleinere klassen, minder werkdruk en meer persoonlijke aandacht voor de leerlingen. Verhoog salarissen voor onderwijspersoneel.
- Promoot het parttime werken voor docenten mét behoud van leskwaliteit.
- Introduceer klassenassistenten in meerdere klassen en verlaag de werkdruk voor docenten.
- Stel docenten in staat zich optimaal in hun eigen specialisme te verdiepen.
- Stimuleer de docentsamenwerking om de lesstof te verbeteren.
- Vraag als schoolbestuur regelmatig aan docenten of ze extra begeleiding en ondersteuning nodig hebben om hun welzijn, dus leskwaliteit te vergroten.

Vereiste 2: Verrijk het curriculum met extra praktijkaanbod

De druk om goed te presteren is hoog. Soms té hoog. Door voor alle jongeren meer praktijkgerichte vakken te introduceren bedien je een grotere groep en krijg je een leuker lesaanbod dat inspeelt op andere essentiële levensskills. De perfecte opstap richting vervolgstudie en de rest van je leven.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Verplicht middelbare scholen om verschillende aanvullende (praktijk)vakken aan te bieden, binnen alle onderwijsrichtingen.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Laat jongeren zelf kiezen uit praktische vakken (zoals techniek) 'lessen voor later' (koken, wassen, belasting) of persoonlijke vaardigheden (zoals mentaal welzijn).

2.2: Organiseer inspraak van scholieren en studenten over het les- en vakaanbod.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer sessies waarin docenten en leerlingen/ studenten praten over (nieuwe) vakken of vaardigheden.
- Zorg dat het aanbod en leerling- en studentbehoeften op elkaar aansluiten.
- Kijk naar een maximaal haalbare aantal studie-uren, zodat jongeren zich daarnaast breder kunnen ontwikkelen (bijvoorbeeld via stages).

Wat willen jongeren op school leren?

Uit dit onderzoek blijken meer zaken waarvan jongeren het nodig vinden om er op school aandacht aan te besteden! Voor een handig overzicht hebben we hier de belangrijkste ideeën voor acties van jongeren die raken aan het curriculum hier op een rij gezet. Jongeren willen op school dus leren over:

- Financiële en arbeidsgerelateerde zaken, arbeidsrecht, financiële gezondheid en praktische kwesties als het regelen van toeslagen en belastingen of het opstellen van een cv.
- (Sociale) mediawijsheid, privacy en gegevensbescherming, digitale rechten, AI, nepnieuws en het voorkomen van gezondheidsklachten.
- Fysieke gezondheid, de werking van het lichaam, gezond leven en wanneer doktersbezoek nodig is.
- Mentale gezondheid, als onderdeel van sociaal-emotioneel leren.
- Burgerschapsvaardigheden, politieke vorming en kennis over de werking van lokale, nationale en internationale politiek.
- Klimaatverandering, inclusief invloed van de samenleving en jongeren zelf.
- Verschillende culturen en migratie, via ervaringsverhalen en geschiedenis.
- Actuele conflicten, inclusief hun relatie met de geschiedenis.



Vereiste 3: Verminder de prestatiedruk

Nogal wat jongeren hebben last van problematische prestatiedruk, wat stress- en uitvalkansen bevordert. De oplossing? Onderwijs zo inrichten dat zelfvertrouwen het wint van angst en jongeren met druk leren omgaan.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

3.1: Richt onderwijs op ontwikkeling in plaats van op prestatie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Breid schooladviezen uit met (behalve cijfers ook) persoonlijkheidskenmerken.
- Introduceer alternatieve toets- en examineringsvormen, zoals presentaties of video's.
- Laat jongeren fouten maken en gebruik fouten als leermoment.
- Besteed meer aandacht aan de mentale gezondheid van leerlingen/studenten. Voeg 'sociaal-emotioneel leren' toe aan het curriculum of vakaanbod om faalangst te voorkomen.
- Geef ouders beperkte toegang tot schoolplatforms met leerling- en studentinformatie voor meer privacy en minder druk.

Vereiste 4: Creëer gelijke onderwijs- kansen door niemand uit te sluiten

Jongeren willen passende ondersteuning en gelijke kansen om met hun talenten bij te dragen aan de maatschappij. Nu en straks. Ze willen meedoen en zich gezien en gehoord voelen, ongeacht achtergrond, onderwijsrichting of persoonlijke behoeften.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

4.1: Verzeker meer hulp voor leerlingen en studenten met een ondersteuningsbehoefte.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak schoolgebouwen voor iedereen toegankelijk, bijvoorbeeld door liften te installeren.
- Richt vertrouwelijke prikkelarme ruimtes en stilteplekken in waar leerlingen/studenten discreet en veilig terecht kunnen.
- Geef docenten ruimte om een-op-een met leerlingen/studenten te spreken om te vragen hoe het gaat en wat ze nodig hebben.
- Stel een zorgplicht of minimumniveau aan ondersteuning op school voor leerlingen en studenten in.

4.2: Zorg voor een (sociaal) veilige leeromgeving.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak een app waarmee leerlingen/studenten pestereien direct melden aan hulpverleners.
- Zorg voor heldere informatie over de bereikbaarheid/ondersteuning van vertrouwenspersonen. Het LAKS heeft een [template](#) om op (middelbare) scholen het vertrouwensnetwerk in kaart te brengen.
- Organiseer een verplichte cursusdag waar vertrouwenspersonen hun kennis en vaardigheden bijspijkeren.
- Besteed in de docentenopleiding meer aandacht aan diversiteit, inclusie en gelijkheid, zodat docenten weten om te gaan met verschillende doelgroepen en discriminatie in de klas. Diversiteit en inclusie wordt een vast onderdeel van het curriculum van de lerarenopleiding.

Vereiste 5: Laat jongeren meepraten over de kwaliteit van hun onderwijs

Jongeren hebben veel ideeën om onderwijs, hun onderwijs, te verbeteren. Graag gaan ze in op de uitnodiging om hun input te geven en zo mee te werken aan een rijker curriculum, betere docenten en een fijnere school- en studietijd.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

5.1: Nodig jongeren actief uit om hun onderwijswensen te uiten.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak evaluatieformulieren voor jongeren om vakken, docenten en school te beoordelen.
- Koppel als onderwijsinstelling terug wat je met de evaluatie-input doet (en wat niet).
- Vraag als docenten vaker naar wat leerlingen/studenten willen.

5.2: Versterk de medezeggenschapspositie van alle scholieren/studenten binnen onderwijsinstellingen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Verplicht leerlingen- en studentenraden op alle scholen en onderwijsinstellingen en maak ze voor alle leerlingen en studenten toegankelijk.
- Stel wettelijke regels op om participatie/inspraak breder te maken dan leerlingenraden alleen.
- Versimpel het verkiezingsproces en maak zo leerlingenraden beter toegankelijk en transparanter.
- Regel ook medezeggenschap in de klas of het schoolplein, zodat alle leerlingen/studenten hun stem kunnen laten horen.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van onderwijs zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over onderwijs werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Verschillende overleggroepen waar JOBmbo gesprekken voert over de toegang tot onderwijs voor studenten met een ondersteuningsbehoefte (o.a. met de MBO Raad, Ingrado, Ieder(in) en ECIO).
- De resultaten van onderzoeken zoals de LAKS-monitor, JOB-monitor en Nationale Studenten Enquête (die door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt gebruikt om het perspectief van studenten mee te nemen).
- De (verplichte) studentenraden op het mbo, hbo en wo, en de leerlingenraden op middelbare scholen.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties zoals LAKS, JOBmbo, ISO, LSVB, Stem van de VSO-leerling, Studenten-sport Nederland, STIP en de LvKK.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter onderwijs kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de arbeidsmarkt voor docenten, digitale leermiddelen en beschikbaarheid en toegankelijkheid van schoolgebouwen. Daarnaast leeft onder jongeren de wens om in het curriculum thema's als mentale gezondheid, digitale wereld en financiële zaken aan te laten sluiten op hun leefwereld.